

UNIVERSITETI SHETËTOR I TETOVËS
ДРЖАВЕН УНИВЕРЗИТЕТ ВО ТЕТОВО
STATE UNIVERSITY OF TETOVA

FAKULTETI FILOZOFIK

PROGRAMI I KONFERENCËS ПРОГРАМА НА КОНФЕРЕНЦИЈАТА CONFERENCE PROGRAMME

Konferenca shkencore ndërkombëtare
Меѓународна научна конференција
International scientific conference

“PROBLEMET SOCIO-KULTURORE DHE
SFIDAT E BASHKËKONËSISË”

„СОЦИО-КУЛТУРНИ ПРОБЛЕМИ И
СОВРЕМЕНИ ПРЕДИЗВИЦИ„

“SOCIO-CULTURAL ISSUES AND
CHALLENGES OF CONTEMPORANEITY”

Tetovë - Tetovo - Тетово, 18-19.10.2013

Universiteti Shtetëror i Tetovës

Fakulteti Filozofik

Adresa:

Rruga e Ilindenit pn, 1200 Tetovë, Republika e Maqedonisë
Tel: +389 44 356 500
Fax: +389 44 334 222
e-mail: konferenca1.filozofik@unite.edu.mk
e-mail: international@unite.edu.mk

***Konferenca shkencore ndërkombëtare
International scientific conference
Меѓународна научна конференција***

***“Problemet socio-kulturore dhe sfidat e bashkëkohësisë”
“Socio-cultural issues and challenges of contemporaneity”
„Социо-културни проблеми и предизвиците на современоста,,***

Gjuhët e Konferencës: Anglisht, Shqip, Maqedonisht

Prezentimi i Referateve: 10 min.

Këshilli organizativ:

Prof. dr. Vullnet Ameti
Prof. dr. Fehari Ramadani
Prof. dr. Fadbi Osmani
Prof. dr. Qani Nesimi
Doc. dr. Zeqirija Rexhepi
Doc. dr. Buniamin Memedi
Doc. dr. Abdylnaser Sinani
Doc. dr. Musa Musai
Dr. sc. Adnan Ismaili
Mr.sc. Kushtrim Ahmeti

Tetovë, 2013

State University of Tetova

Faculty of Philosophy

Address:

Ilinden Street, nn, 1200 Tetovo, Republic of Macedonia
Tel: +389 44 356 500
Fax: +389 44 334 222
e-mail: konferenca1.filozofik@unite.edu.mk
e-mail: international@unite.edu.mk

Languages of the Conference: English, Albanian, Macedonian

Presentation of papers: 10 min.

Organizing board:

Prof. dr. Vullnet Ameti
Prof. dr. Fehari Ramadani
Prof. dr. Fadbi Osmani
Prof. dr. Qani Nesimi
Doc. dr. Zeqirija Rexhepi
Doc. dr. Buniamin Memedi
Doc. dr. Abdylnaser Sinani
Doc. dr. Musa Musai
Dr. sc. Adnan Ismaili
Mr. sc. Kushtrim Ahmeti

Tetovo, 2013

Државен Универзитет во Тетово

Филозофски Факултет

Адреса:

Ул. Илинденска бб 1200 Тетово Македонија

Tel: +389 44 356 500

Fax: +389 44 334 222

e-mail: konferenca1.filozofik@unite.edu.mk

e-mail: international@unite.edu.mk

Јазици на Конференцијата: Англиски, Албански, Македонски

Презентација на рефератите: 10 мин.

Организациски совет:

Проф. др. Вулнет Амети
Проф. др. Фехари Рамадани

Проф. др. Фадби Османи
Проф. др. Кани Несими
Доц. др. Зеќирија Реџеџи
Доц. др. Буниамин Мемеди
Доц. др. Абдилнасер Синани
Доц. др. Муса Мусаи
Др. сц. Аднан Исмаили
Мр. сц. Куштрим Ахмети

Тетово, 2013

E PREMTE, 18.10.2013

AMFITEATRI KRYESOR

11:00 HAPJA SOLEMNE

- Fjalë rasti dhe hapja e konferencës, Prof. dr. Vullnet Ameti - rektor i USHT-së
- Fjalë përshëndetëse, Prof. dr. Fadbi Osmani - dekan i Fakultetit Filozofik
- Fjalë përshëndetëse, Doc. dr. Musa Musai - koordinator i konferencës
- Koktel i rastit

Петок, 18.10.2013

ГЛАВЕН АМФИТЕАТЕР

11:00 Свечено отворање

- Свечен говор и отворање на конференцијата, Проф. др. Вулнет Амети- реktor на ДУТ
- Поздравен говор, Проф.др. Фадби Османи-декан на Филозофски Факултет
- Поздравен говор, Доц. Др. Муса Мусаи - координатор на конференцијата
- Коктел

Friday, 18.10.2013

THE MAIN AMPHITHEATER

11:00 Opening ceremony

- Official speech and opening of the conference,

Prof. dr. Vullnet Ameti - rector of SUT
- Greeting speech, Prof. dr. Fadbi Osmani - dean of Faculty of Philosophy
-Greeting speech, Doc. dr. Musa Musai - coordinator of the Conference
-Coctail

SESIONI I

PEDAGOGJISË: Sfidat e edukimit dhe arsimit bashkëkohor;

PEDAGOGJI-ПЕДАГОГИЈА-PEDAGOGY
Sesioni i parë - Прва сесија - First session
Vendi: Salla 341

E premte - Петок - Friday / 18.10.2013

Udhëheqës sesioni-Chair person-Водител на сесија
Prof. dr. Fadbi Osmani, Prof. dr. Kiril Barbarev

14:00- Prof. dr. Xheladin Murati

“Proceset e globalizimit në arsim dhe reflektimi
në formimin e vlerave”, profesor nderi

14:10- Doc. dr. Lulzime Kadriu - USHT

“Komunikimi ndermjet arsimtarit dhe nxënësit
faktor i rëndësishëm në realizimin e punës
edukative”

**14:20- Dr. Snezhana J. Mitkovska, Dr. Biljana Popeska-
УГДШ**

“Интеграциско - корелациска поврзаност на содржините од наставните
предмети по физичко и здравствено образование и запознавање на околината
во одделенската настава”

14:30-Doc. dr. Aida Kurani - Univ. Aleksandër Moisiu

“Çështje të trajtimit të fjalisë së varur rrjedhimore dhe klasifikimi i tyre në këto
klasifikime”

**14:40-Prof. dr. Snezana Mirascieva, Prof. dr. Vlado
Petrovski, Prof. dr. Emilija P. Gjorgjeva - угдш**

“Предизвиците на современото воспитание и образование во контекст на
самооценувањето на учениците како социо-културен проблем”

14:50- Doc. dr. Rabije Murati - USHT

“Demokratizimi i shkollës”

15:00- Doc. dr. Buniamin Memedi - USHT

“Identifikimi dhe trajtimi i nxënësve me vështirësi
në të mësuar”

15:10- Prof. dr. Vlado Petrovski, Prof. dr. Snezana Mirascieva, Prof. dr. Emilija P. Gjorgjeva
“Мултикултурните општества и етничко-културната дистанца”

15:20- Doc. dr. Ardita Ceka - USHT
“Normat, rregullat dhe transformimi i familjes”

15:30-16:00 Diskutim

16:00-16:30 Kafe pauzë

Sesioni i dytë - Втора сесија - Second session
Vendi: Salla 341

Udhëheqës sesioni-Chairperson-Водител на сесија
Prof. dr. Aida Kurani, Doc. dr. Bunjamin Memedi, Prof. dr. Snezhana Mirasçieva

16:30- Prof. dr. Fadbi Osmani, Doc. dr. Svetlana Grncarovska - USHT / SUT
“Mundësitë e komunikimit cilësor në funksion të procesit mësimor-bashkëkohorë”

16:40-Dr. Aida Koci - UEJL / SEEU
"The rise of the online university in the USA: critical analysis-accessibility and affordability"

16:40- Prof. dr. Emilija Petrova, Prof. dr. Vlado Petrovski, Prof. dr. Snezana Mirascieva - UGDSH
“Менанџирање на училишта во мултиетничка средина”

16:50- Doc. dr. Fatmir Sulejmani - USHT
“A është i mundur procesi i reformimit të arsimit fillor dhe të mesëm në R. e Maqedonisë?”

17:00- Dr. Dance Sivakova, Biljana Gramatkovski-USKO
“Информатичко-комуникациската технологија во наставата по математика”

17:10- Mr.sc. Bisera Kostadinovska - USKO
“The new social media influence on english lexical inventiveness”

17:10- Mr.sc. Daniela Koceva, Prof. dr. Snezana Mirascieva, Prof. dr. Vlado Petrovski - UGDSH
“Воспитувањето на учениците во контекст на

работната култура , социо-културен проблем и предизвик на современото воспитание и образование”

17:20- Dr. Biljana Popeska - UGDSH

“Воспитувањето на учениците во контекст на работната култура , социо-културен проблем и предизвик на современото воспитание и образование”

17:30- Doc. dr. Naser Ramadani - FSHI

“Arsimi bashkëkohor dhe nevoja për inkomporimin e mësimet fetar në shkollat publike“

17:40- Prof. dr. Sonja Petrovska - UGDSH

“Вреднување на работата на наставниците - предуслов за унапредување на квалитетот на училишното образование”

17:50- Doc.dr.Agim Sallmani, Mr.sc.Afërdita I. Hoxha - USHT

“Sjelljet devijante dhe kontrolli shoqëror”

18:00- Doc. dr. Svetlana Grncarovska, Prof. dr. Fadbi Osmani - USHT

“Подготовката на активни граѓани способни да се грижат за личниот и професионален развој- главен предизвик на македонскиот образовен систем”

18:10- Mr.sc. Drita Kadriu

“Zhvillimi i qëndrueshëm dhe arsimit - Kosova, rast studimor”

18:30-19:00-Diskutim

19:00 *Darka solemne - Свечена вечер - Dinner;*
Restoranti Arra

E shtunë - Сабота - Saturday/ 19.10.2013

Sesioni i tretë - Трета сесија - Third session
Vendi: Salla 341

Udhëheqës sesioni-Chairperson-Водител на сесија

Doc. dr. Lulzime Kadriu, Prof. dr. Aida Koci, Prof. dr. Daniela Koceva

09:00- Mr.sc. Lulzim Memedi - USHT

“Institucionalizimi i ndryshimeve dhe rëndësia e tij në bashkëkohësimin e shkollave”

**09:10-Mr.sc. Anita Zenuni, Mr.sc. Shemsedin Vehapi -
AAB**

“Efekti i planifikimit, menaxhimit të mësuarit dhe i Këmbënguljes ne arritjet shkollore të nxënësve”

09:20- Mr. sc. Sevdije M. Sadiku & Mr. sc. Fadil Sadiku

“Planifikimi i procesit mësimor me anë të Mësimit Elektronik”

09:30- Irena Kitanova - UGDSH

“Understanding of what is read and communicating with a text in class teaching”

09:40- Adriana Duka - UT

“Mungesa e tregimit bashkëkohor në tekstet e letërsisë në arsimin e mesëm në Shqipëri”

**09:50- Mr. sc. Jehona Ferizi & Prof. dr. Hasan Jashari-
UEJL**

“Qëndrimet e mësimit nxënësve kosovarë për reformën shkollore”

10:00- Mr. sc. Besa Havziu & Dr. sc. Ardita Ceka - USHT

“Shfrytëzimi i kohës së lirë nga ana e adoleshentëve si sfidë e integritetit të tyre në jetën sociale”

10:10- Dr. sc. Hatixhe Ismajli & Mr. sc. Metë Krasniqi

“Efikasiteti i punës në grupe në lëndën e gjuhës shqipe”

**10:20- Veldeta Z. Idrizi, Afërdita I. Hoxha & Valentina
Pajaziti - USHT**

“Vlerësimi formative dhe ndikimi i informatës kthyesë në suksesin dhe të arriturat e nxënësve”

10: 30- Mr.sc. Sefedin Rahimi - UP

“Vështrim historik i arsimit të lartë në Kosovë dhe perspektiva në shekullin XXI”

10:30- 11:00 Diskutim

11:00- 11:30 Kafe pauzë

Sesioni i katërt - Четврта сесија - Fourth session
Vendi: Salla 341

Udhëheqës sesioni-Chairperson-Водител на сесија

Doc. dr. Rabije Murati, Prof. dr. Hasan Jashari & Doc. dr. Adriana Duka

11:20- Dr. Snezhana J. Mitkovska, - УГДШ, „Предучилишното воспитание и образование - состојби и предизвици“

11:30- Mr.sc. Klodiana Kullolli

“Sfidat e edukimit dhe arsimit bashkëkohor - rasti shqipëri”

11:40- Mr.sc. Irma S. Bilalli

“Shkolla letërsia dhe qytetarët e së ardhmes”

11:50- Mr.sc. Zamira Gjeleshi dhe Atleva Gjeleshi

“Dhuna fizike dhe psikologjike në shkollat e mesme , trajtimi pedagogjik i tyre”

12:00- Mr.sc. Ilir Ramadani - UET

“Praktika të edukimit muzikor - pedagogjik në Kosovë”

12:10- Mr.sc. Sermijete Xhaferi, Doc. dr. Ibish Kadriu-USHT

“Karakteristika dhe analiza e arsimit fillor në komunën e Tetovës - Sfidë e konceptonit nëntëvjeçar”

12:20- Mr.sc. Adelina Haskaj

“Sfidat e inkluzionit të fëmijëve me nevoja të veçanta arsimore në arsimin e rregullt”

12:30- Mr.sc. Shefqet Mulliqi

“Zgjidhja e problematikave të integritit të nxënësve me nevoja të veçanta në Kosovë”

12:40- Mr.sc. Afërdita I. Hoxha, Agim Sallmani, Valdet Z. Idrizi - USHT

“Komunikimi dhe përgjegjësitë e arsimtarit në raport me nxënësit”

12:50- Mr.sc. Bajram Selmani - USHT

“Kurikulumi sinonim i planit dhe programit mësimorë”

13:00- Mr.sc. Arbona Xhemajli

“Metoda e dialogut dhe format e saj”

13:10- Mr.sc. Merita Sejdini

“Gjuha Shqipe si lëndë zgjedhore dhe sfidat e saj ne arsimin bashkëkohor”

13:20- Mr.sc. Igballe Miftari - USHT

“Mënyrat e të mësuarit të nxënësve dhe strategjitë-
një faktor kyç në mësimdhënie produktive në kohën bashkëkohore”

13:30- Mr.sc. Teuta R. Rasimi

“Statusi i personave me dëmtim në ndëgjim dhe të
shurdhër në Republikën e Maqedonisë në aspektin shëndetsor, arsimor, social dhe
inkluziv”

13:40- Mr.sc. Adelina Hajrullahu - UP

“Procesi i regjistrimit të fëmijëve në klasën e parë”

13:50- Mr.sc. Merita Zejnullahu - Fak. Eduk. Gjilan

“Shkolla dhe familja në funksion të efikasitetit të
mësimit”

13:50 -14:00 Diskutimi përfundimtarë

14:00 Ndarja e certifikatave - Доделување на сертификати - Awarding certificates
AMFITEATRI KRYESOR - ГЛАВЕН АМФИТЕАТЕР - THE MAIN AMPHITHEATER

SESIONI I PSIKOLOGJISË:

Psikologjia, pararojë e ekuilibrit mes reales e ideales në jetën e individit në bashkëkohësi;

PSIKOLOGJI-ПСИХОЛОГИЈА-PSYCHOLOGY

Sesioni i parë - Прва сесија - First session

Vendi: Salla 445

E premte - Петок - Friday / 18.10.2013

Udhëheqës sesioni-Chairperson-Водител на сесија

Prof. dr. Myqereme Rusi, Doc. dr. Arafat Shabani

14:00- Prof. dr. Gordana Stankovska, Myqereme Rusi, Hana Saliu - USHT

“Селф-идентитетот како проблем на модерниот живот”

14:10- Eris Dhama - UT

“Sfida e kujdesit afatgjate për të moshuarit. Evidentimi ofrimit të kujdesit të integruar”

14:20- Doc. dr. Lulzim Murtezani - USHT

“Premisat psikologjike të ri konceptimit kulturologjik brenda individit: pretendime realiste apo futuriste”

14:30- Mr.sc. Sheruze O. Ballazhi - USHT

“Adoleshentët, dieta, përkrahja e bashkëmoshatarëve dhe kënaqësia nga jeta”

14:40- Naim Fanaj & Mr.sc.sc. Fitore Azemi - AAB

“Qëndrimet personale dhe publike ndaj kërkimit të ndihmës për trajtimin e problemeve mendore”

14:50- Doc. dr. Musa Musai & Mr.sc. Muhamed Jonuzi - USHT

“Personat me nevoja të veçanta mes mundësive ligjore dhe vështirësive reale; qasje psiko-sociale”

15:00- Mr.sc. Ibrahim Neziri - USHT

“Klima sociale në mjedisin e punës dhe zotimi i punëtorëve ndaj organizatës”

15:10- Mr.sc. Bujar Gallopeni, Mr.sc. Fatmire Mustafa,

Mr.sc. Fitim Uka, Ganimete Salihu, Mentore

Bardheci dhe Shkurte Lushaj - UHZP

“Roli i mjedisit psiko-social dhe ekonomik në zhvillimin e shkathtësive të hershme gjuhësore”

15:30-16:00 Diskutim

16:00-16:30 Kafe pauzë

Sesioni i dytë - Втора сесија - Second session

Vendi: Salla 445

Udhëheqës sesioni-Chairperson-Водител на сесија

Doc. dr. Hana Saliu, Mr. sc. Naim Fanaj, Mr. sc. Eris Dhama

16:30- Prof. dr. Myqereme Rusi, Prof. dr. Gordana Stankovska, Doc. dr. Hana Saliu
“Rëndësia sociale e grupit dhe ndikimi i tij në formësimin psiko-social të individit”

16:40- Doc. dr. Arafat Shabani
“Lidhshmëria me grupin dhe ndikimet sociale si faktor për formimin e qëndrimeve etnike”

16:50- Mr.sc. Fitore Bajrami
“The Effects of Psychology managing difficulties”

17:00- Mr.sc. Ibrahim Neziri, Mr.sc. Sheruze Osmani, Mr.sc. Fitore Bajrami, Mr. sc. Kushtrim Ahmeti
“A janë studentët të suksesshëm edhe në studime ashtu si në shkollë të mesme?”

17:10- Mr.sc. Zebide Ibrahimimi & Prof. dr. Gordana Stankovska - USHT
“Roli i perfeksionizmit neurotik tek adoleshentet e talentuar”

17:20- Mr.sc. Sara Sadiki, Prof. dr. Myqereme Rusi & Prof. dr. Gordana Stankovska - USHT
“Anksioziteti - shoqërues i personalitetit me neurozë në shoqërinë moderne”

17:30- Valbonë Ramaj
“Orientimi profesional i adoleshentëve si dhe këshillimi i tyre”

18:30-19:00-Diskutim

19:00 *Darka solemne - Свечена вечер - Dinner;*
Restoranti Arra

E shtunë - Сабота - Saturday/ 19.10.2013

SESIONI I

HISTORISË: *Zhvillimet shoqërore politike te shqiptarët dhe perspektivat në shek. XXI*”;

HISTORI-ИСТОРИЈА-HISTORY
Sesioni i parë - Прва сесија - First session
Vendi: Salla 445

Udhëheqës sesioni-Chairperson-Водител на сесија
Prof. dr. Qerim Dalipi, Dr. Majlida Belegu, Doc. dr. Shener Bilalli

09:00- Prof. dr. Fejzullah Shabani - USHT
“Diplomacia shqiptare pjesë e pandarë e zhvillimeve politike dhe shoqërore”

09:10- Prof. dr. Fatmire Lumani - USHT
“Zhvillimet shoqërore politike te shqiptarët dhe perspektivat në shek. XXI”

09:20- Prof. dr. Qerim Dalipi - USHT
“Viset e sotme të Maqedonisë perendimore në sytë e udhëpërshkruesve të huaj (1878-1900)”

09:30- Doc. dr. Zeqirja Rexhepi - USHT
“Konflikti shqiptaro-maqedonas i vitit 2001 - vlerësimet shqiptare, maqedonase dhe ato ndërkombëtare”

09:40- Doc. dr. Shener Bilalli - Balkan University
“Shqiptarët dhe Përdorimi Përvojës Historike Gjatë Procesit të Integritimit në BE”

09:50- Mr.sc. Veli Kryeziu - UP

“Historia dhe kontinuiteti i kulturës shqiptare përballë kulturës slave”

10:00- Mr.sc. Enis Kelmendi & Mr.sc. Pajazit Hajzeri

“Identiteti i pathyeshëm kombëtar i shqiptarëve të Maqedonisë”

10:10- Dr. Bashkim Rahmani & Dr. Majlida Belegu - Univ.

Haxhi Zeka, Kosovë

“Kosova rast sui generis në kontekst të krijimit të shtetit edhe në kontekst të integrimeve kombëtare”

10:20- Mr.sc. Kire Filov

“Македонските албанци - некогаш, денес, утре”

10:30- Mr.sc. Selver Xhemali

*“Bashkëjetesa në shoqërinë multinationale osmane
model për ndërtimin e marrëdhënieve ndëretnike
dhe ndërfitare në Republikën e Maqedonisë”*

10:40- Dr. Minir Ademi

“Zhvillimet e ngjarjeve të vitit 2001 dhe shqiptarët e Maqedonisë”

10:50- 11:00 Diskutim

11:00- 11:30 Kafe pauzë

E shtunë - Сабота - Saturday/ 19.10.2013

SESIONI I FILOLOGJISË ORIENTALE: Rëndësia dhe aktualiteti i studimeve orientale në bashkëkohësi;

FILOLOGJI ORIENTALE-ОРИЕНТЛАНА ФИЛОЛОГИЈА-ORIENTAL PHILOLOGY

Sesioni i parë - Прва сесија - First session

Vendi: Salla 445

Udhëheqës sesioni-Chairperson-Водител на сесија
Doc. dr. Lindita Xhanari, Dr. Spartak Kadiu, Nexhat Ibrahim

11:00- Prof. dr. Mehdi Polisi - UP

“Interesimi i evropianëve për Botën Orientale - Islame sipas Sami Frashërit”

11:10- Prof. dr. Isa Memishi - UP

“Orientologjia në shërbim të afirmimit të Orientit”

11:20- Prof. dr. Metin Izeti - USHT

“Orientologjia dhe sfidat e krijimit të terminologjisë islame në gjuhën shqipe”

11:30- Dr. sc. Adnan Ismaili - USHT

“Orientalizmat e gjuhës shqipe me etimologji arabe”

11:40- Dr. sc. Abdullah Rexhepi

“Orientalistika dhe Letërsia Krahasimtare”

11:50- Dr. sc. Zeqirja Ibraimi - Inst. Trash. Kult. Shqipt.

“Transkriptimet dhe redaktimet e mevludeve në gjuhën shqipe”

12:00- Dr. sc. Xhemile Abdiu

“Letërsia orientale në këndvështrimin e sotëm të studimeve të letërsisë shqipe në hapësirën mbarë shqiptare”

12:10- Mr.sc. Alma Dema

“Antropologjia racionale dhe laborator i filologjik i Said (në Orientalizmi) në truallin etnologjik shqiptar”

12:20- Doc. dr. Turan Celebi - Ege University, Turkey

“Avantgarde literary theory and genç kalemler movement”

12:30- 13:00- Diskutimi

Sesioni i dytë - Втора сесија - Second session

Vendi: Salla 445

Udhëheqës sesioni-Chairperson-Водител на сесија
Prof. dr. Metin Izeti, Prof. dr. Mehdi Polisi, Prof. dr. Isa Memishi

13:00- Doc. dr. Lindita Xhanari - UT

“Studimet shqiptare në fushë të orientalistikës. Arritje dhe domosdoshmëri”

13:10- Dr. sc. Spartak Kadiu

“Rëndësia e përkthimit të veprave të studimeve orientale”

13:20- Nexhat Ibrahim

“Kontributi i orientalistikës në ndriçimin e trashëgimisë muslimane”

13:30- Mr.sc. Kushtrim Shehu - Istanbul University

“Perceptimi Orientalist i Shqiptarizmës”

(Vendi i orientalizmit dhe nacionalizmit në distancimin dhe selektimin kulturor të shoqërisë shqiptare)

13:40- Mr.sc. Jahja Hondozi - UP

“Sheh Hilmi Maliqi - një krijues i frytshëm i letërsisë së bejtexhinjve”

13:50- Mr.sc. Ziber Lata - USHT

“Një pasqyrim i qëndrimeve ndaj orientalizme në gjuhën shqipe”

13:50-14:00 Diskutimi përfundimtarë

14:00 Ndarja e certifikatave - Доделување на сертификати - Awarding certificates
--

AMFITEATRI KRYESOR - ГЛАВЕН АМФИТЕАТЕР - THE MAIN AMPHITHEATER

Koncepti post-modern i dijës;

SESIONI I FILOZOFISË:

FILOZOFI-ФИЛОЗОФИЈА-PHILOSOPHY

Sesioni i parë - Прва сесија - First session

Vendi: Salla 528

E premtë - Петок - Friday / 18.10.2013

Udhëheqës sesioni-Chairperson-Водител на сесија
Prof. dr. Galip Veliu, Dr. Mandeta Minxhozi, Ian McLeod

14:00- Prof. dr. Avni Presheva - UP

“Të menduarit tradiciolnal dhe të menduarit aktiv e kreativ”

14:10- Prof. dr. Galip Veliu - USHT

“Postmodernity and the Balkan mind” (An epistemic perspective)

14:20- Dr. Mandeta Minxhozi - UT

“Dija filozofike dhe edukimi i qytetarisë”

**14:30- Mr. sc. Valentina Pajaziti, Mr. sc. Mensur Pajaziti
& Valdeta Z. Pajaziti - USHT**

“Filozofia e instalacionit në artin bashkëkohor”

14:40- Mr. sc. Jak Simoni - Stat. Univ. Aleksandër Moisiu

“The impact of Polish Logic School into the contemporaneous developments of this science”

14:50- Ian McLeod - Professor of English and Director of the Centre for Research and Innovation

“The abundance of micro-narratives and the limits of our conceptuality: putting post-modern epistemology to work in the 'modern' University lecture-room”

15:00- Doc. dr. Muhamed Ali & Mr. sc. Islam Islami - FSHI

“Koncepti i njohjes ndërmjet filozofëve postmodern dhe mistikëve islam”

15:10- Mr.sc. Merlina Pograzha-Stat. Univ. Aleksand. Moisiu

“David Hume, koncepti i njohjes dhe postmodernizmi”

15:20- Mr. sc. Arber Talelli

“Metafizika dhe dija shkencore tek Henri Bergson”

15:30- Mr. sc. Risvan Tërshalla- Stat. Univ. Aleksand. Moisiu

“The individualism’s concept into postmodern context”

15:40- Mr. sc. Kushtrim Ahmeti - USHT

“Analitika postmoderne e Micheal Foucolt: raporti midis dijes dhe fuqisë-arkeologjia dhe gjenealogjia”

16:00-16:30 Diskutim

16:30-17:0 Kafe pauzë

Globalizimi dhe proceset shoqërore;

SESIONI I SOCIOLOGJISË:

SOCIOLOGJI-COЦИОЛОГИЈА-SOCIOLOGY
Sesioni i parë - Прва сесија - First session
Vendi: Salla 528

E premte - Петок - Friday / 18.10.2013

Udhëheqës sesioni-Chairperson-Водител на сесија
Prof. dr. Sunaj Raimi, Prof. dr. Ali Pajaziti, Doc. dr. Bejtullah Demiri

16:30- Prof. dr. Flora Sela - USHT

“Margjinalizimi i femrës në procesin e globalizimit”

**16:40- Doc. dr. Strashko Stojanovski, Doc. dr. Suzana Xh.
Zdravkovska - UGDSH**

“Младите и иднината: Мотиви за избор на
образованието и потенцијалните можности за работа”

16:50- Prof. dr. Qani Nesimi - USHT

“Procesi i globalizimit dhe identiteti religjioz i shqiptarëve”

17:00- Doc. dr. Abdylnaser Sinani - USHT

“Përdorimi i teknologjive të reja: sociologjia në internet”

17:10- Doc. dr. Bilall Kasami - Balkan University

“Facing the Challenges of Globalization: an Economic View”

17:20- Mr. sc. Juliana Zaharia - UT

“Giving youth a voice: social work practices within
participative intervention strategies and risk assessment”

17:30- Doc. dr. Ibish Kadriu - USHT

“Globalizimi dhe kriza ekologjike”

17:40- Mr. sc. Faton Shabani- USHT

“Vështrim mbi të drejtat e njeriut dhe globalizimin”

17:50- Mr. sc. Ardita Abduli - USHT

“Mjedisi shkollor, adoleshentët dhe problemet e
bashkëkohësisë në hapësirat shqiptare të Maqedonisë”

18:30-19:00-Diskutim

19:00 *Darka solemne - Свечена вечер - Dinner;*

Restoranti Arra

E shtunë - Сабота - Saturday/ 19.10.2013

SOCIOLOGJI-COЦИОЛОГИЈА-SOCIOLOGY
Sesioni i dytë - Втора сесија - Second session
Vendi: Salla 528

Udhëheqës sesioni-Chairperson-Водител на сесија

Doc. dr. Abdilnaser Sinani, Doc. dr. Strashko Stojanovski, Mr. sc. Juliana Zaharia

- 09:30- Prof. dr. Ali Pajaziti & Mr.sc. Muhamed Jashari - UEJL**
 “Getoizimi dhe suburbanizmi në epokën e globalizimit: Rasti i Gazi Babës”
- 09:40- Prof. dr. Sunaj Raimi - USHT**
 “Një filozofemë sociokulturore mbi kategoritë ‘mot’ dhe ‘kohë’”
- 09:50- Doc. dr. Bejtullah Demiri - Balkan University**
 “Etiologjia dhe dimensionet e islamit politik si fenomen i globalizimit”
- 10:00- Mr. sc. Albert Hani**
 “Globalizimi dhe rëndësia e mësimit ndërkulturor në rrethana etnocentrike”
- 10:10- Mr. sc. Sadik Emroja - USHT**
 “Globalizimi dhe proceset shoqërore”
- 10:20- Mr. sc. Fatmir Qollakaj - AAB University**
 “Globalizimi dhe kërcnimet transnacionale”
- 10:30- Mr. sc. Besim Gallopeni - Inst. Planif. Hapësin.**
 “Zhvillimet socio-urbane në Kosovë në periudhën transitive” (pas 1999 - ës)
- 10:30- 11:00 Diskutim
- 11:00- 11:30 Kafe pauzë

SOCIOLOGJI-COЦИОЛОГИЈА-SOCIOLOGY
Sesioni i tretë - Трета сесија - Third session
Vendi: Salla 528

Udhëheqës sesioni-Chairperson-Водител на сесија
Doc. dr. Ibish Kadriu, Doc. dr. Bilall Kasami

11:30- Mr. sc. Mevludin Ibish - Balkan University
 “Globalization and its impact on small societies”

11:40- Mr. sc. Drita Mehmedi - USHT
 “Impakti i globalizimit te të varfrit”

11:50- Mr. sc. Hatibe Deari - USHT
 “Mobbing-Emotional abuse at the workplace”

12:00- Mr. sc. Alket Dino

“Social identities, globalization, and the cultural politics of tourism”

12:10- Nexhat Buzuku

“Globalizmi, interneti dhe të rinjtë në Republikën e Kosovës”

12:20- Mr. sc. Aidana Gjermeni

“Problemet social-kulturore dhe sfidat e bashkëkohësisë”

12: 30-13:00 Diskutim përfundimtar

14:00 Ndarja e certifikatave - Доделување на сертификати - Awarding certificates
--

AMFITEATRI KRYESOR - ГЛАВЕН АМФИТЕАТЕР - THE MAIN AMPHITHEATER

**ПРЕДУЧИЛИШНОТО ВОСПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ - СОСТОЈБИ И
ПРЕДИЗВИЦИ
PRESCHOOL EDUCATION - CONDITION AND CHALLENGES**

Д-р Снежана Јованова-Митковска
Факултет за образовни науки
Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

Абстракт

Како клучна, посебно значајна алка во системот на воспитание и образование, која треба да е основата за постигнување на квалитет во образованието на современиот човек, пред предучилишниот воспитно-образовен систем се поставуваат бројни дилеми и проблеми како: Каква е и на што треба да се заснована добрата програма за рано учење и развој; Дали наставниците, воспитувачите се „најдобрите“ професионалци? Дали детето е актер на сопствениот развој? Каква е и каква треба да биде средината за учење и развој? Каква е и која е улогата на родителите?, Каков е начинот на евалуација? Каков професионален развој на воспитувачите им е потребен?..

Токму, во овој труд се обидовме да одговориме на овие и други прашања поврзани со предучилишното воспитание и образование.

Клучни зборови: предучилишен курикулум, воспитувач, евалуација, професионален развој

Abstract

Like crucial and especially important link in the system of education, which should be the basis for achieving quality in the education of modern person, before pre-school educational system set numerous dilemmas and problems like: What is and on what should be based the good program on early learning and development? Are teachers, educators “best” professionals? Are child actor of its own development? What is and what should be the environment for learning and development? What is it and what is the role of parents? What is the method of valuation? What professional development educators need?

So, in this paper we have tried to answer these and other questions related to preschool education.

Keywords: preschool curriculum, educator, evaluation, professional development

**Ако планирате за година напред, посејте семе,
Ако планирате за десет години напред, посадете дрво,
Ако планирате за сто години напред, образувајте ги луѓето**

Стара кинеска поговорка

Организираниот систем на воспитание и образование во нашата држава Р. Македонија се состои од неколку потсистеми: предучилишен, основношколски, средношколски, високошколски воспитно-образовен систем, кои секој за себе чини

интегрирана целина која делува посебно, но сепак интегративно поврзана со другите, со кои се надополнува, и чини кохерентна целина.

Последниве децении, посебно последниве неколку години севкупниот воспитно - образовен систем се соочува со низа предизвици во согласност со тенденциите за постигање на квалитет во воспитно - образовниот процес, тенденции насочени кон внесување на иновации, промени на сите нивоа, степени на образование

Овој бран на промени, внесување на иновации се однесува и го зафаќа и предучилишниот воспитно - образовен систем.

Во рамките на глобалните воспитно - образовни системи, во најголемиот број земји во светот се повеќе се истакнува неговото значење и улога во развојот на единката, од причина што, квалитетното образование, поконкретно стекнатите знаења, вештини и компетенции од најрана возраст се основата за постигнување и развивање на социјалната кохезија, развој на општеството, развој на економијата. Причините за ова лежат и во фактот дека, раниот пристап во предучилишното воспитание и образование остава свој белег на целокупното понатамошно школување на секоја индивидуа, на нејзиното изградување во позитивна, креативна и активна личност која ќе поседува верба во себе, почит кон себе и другите околу неа. Тоа е базата која ја овозможува вертикалната мобилност на генерациите во образовниот систем и остварување на заложбите за доживотно учење.

За улогата, значењето на предучилишното воспитание и образование, во денешното современо општество, реализирани се бројни истражувања, чии резултати се во прилог на потребата од предучилишно воспитување:

- Посетувањето на предучилишна установа во целина позитивно влијае на развојот на детето;
- Раното поаѓање во предучилишната установа и бројот на години на посета на предучилишна установа, корелираат со интелектуалниот развој, поголема независност, концентрација и социјабилност;
- Посебно значајно позитивно влијание предучилишните програми имаат на децата од маргинализираните групи и тоа кога посетуваат установи заедно со децата од други социо-економски групи;
- Квалитетот на програмите е во директна врска со когнитивниот и социјалниот развој на децата;

- Степенот на образование на вработените и менаџментот значително влијае на квалитетот;

- Напредувањето на децата е поголемо кога когнитивниот и социјалниот развој се гледаат како комплементарни и еднакви. (<http://www.highscope.org/content.asp?contentid=219>)

Имајќи ги во вид тенденциите за промени во сферата на образованието во насока на креирање на такво образование кое ќе кореспондира со она кое се негува и развива во развиените земји, а кое се карактеризира со динамична и флексибилна структура, имајќи го во вид големото значење и улогата на овој систем на образование, првата алка на севкупниот воспитно-образовен систем во трудот се обидовме да идентификуваме некои од состојбите и предизвиците со кои се соочува нашиот предучилишен воспитно-образовен систем.

Состојби и предизвици поврзани со третманот и поставеноста на системот на предучилишно воспитание.

Барајќи го одговорот за поставеноста и третманот на предучилишното воспитание, спроведовме кратко интервју со 15 вработените воспитувачи во неколку детски установи во Источниот дел од Р. Македонија, и 15 родители чии деца посетуваат детска установа. Од спроведеното интервју го констатиравме следното:

- Стагот на повеќето од интервјуираните родителите беше дека детските установи имаат пред се згрижувачки карактер, пружаат т.н. „инфраструктурни услуги“, посебно на вработените родители; насочени се кон задоволување на егзистенцијалните потреби на нивните деца; кон нивна заштита. Истакнаа дека во последните години ситуацијата се менува. Од „згрижувачки центри“ детските установи прераснуваат во места во кои децата од предучилишна возраст учат, се воспитуваат, стекнуваат навики и вештини, места во кои се бара нивно активно вклучување се за „доброто на нашите деца“.

- Слични се и мислењата и ставовите на воспитувачите кои истакнаа дека до пред некоја година на нив се гледало пред се како на негувателки, згрижувачи на децата, а многу малку како на едукатори. Како факт, го истакнуваат тоа што при земање на децата од предучилишната установа најчесто добиваат прашања од типот: Како беше денес моето дете?, Дали јадеше, спиеше...? Многу ретко се поставуваат прашања од типот: Како поминавте денес во градинката? Што игравте, учевте заедно?.

Можеби, причините за ваквата состојба се од дамнина, кога на предучилишната установа се гледало пред се како на згрижувачка установа и кога не постоел едуциран

кадар за изведба на воспитно - образовната дејност во истите, која ситуација се менува по отворањето на првите учителски школи.

Состојбата последните десетина години е изменета, посебно со весување на новите проекти кои подразбираа примена на нови пристапи во едукацијата на децата, отвореност и соработка со локалната средина и поголема вклученост на родителите, што резултирало и со поинаков третман на детските установи „места во кои се учи, поучува“ т.е. „Што учевте денес? Како можеме да помогнеме? За што посебно покажа интерес? и сл.“ - често поставувани прашања од родителите.

Оттаму, како потреба и предизвик кој стои пред системот на предучилишното воспитување е како и на кој начин да се дејствува за да може да се сфати и те како значајната улога на предучилишното воспитување. Отвореноста на предучилишните установи, примената на најразлични форми на вклучување на родителите во неа, организирањето на едукативни семинари на кои ќе учествуваат засегнатите страни, вклучувањето на градинката во проектни активности од општествено значење, воспоставување на потесна соработка со другите воспитно-образовни институции, веруваме дека ќе оди во прилог на надминување на ваквата поставеност и третман на предучилишната установа.

Во поглед на мрежата на предучилишни институции евидентна е состојбата со нејзиното проширување и се поголем опфат на децата во предучилишните установи.

Состојби и предизвици поврзани со програмите врз основа на кои се изведува воспитно образовната дејност во детската установа

Воспитно-образовната дејност во предучилишната установа се реализира во согласност со Основите на програмата за воспитно-образовна дејност со деца од предучилишна возраст во јавните детски установи издадена од МТСП, и Бирото за развој на образованието. Со неа се внесоа значителни промени во реализацијата на воспитно-образовната дејност во истата.

Но, сепак реалната ситуација констатирана врз основа на постојани опсервации нè упатува на прашањето: Дали само декларативно ги прифативме современите предучилишни програми кои се темелат на идејата за хуманизмот, сознанијата за специфичните особини и законитости во развојот на детето и сознанијата за човековиот развој во целина, втемелени на принципот на конструирање и реконструирање на знаењата и искуствата на децата во интеракција со возрасните, врсниците, различните материјали и идеи и на новото сфаќање на улогата на воспитувачот и родителот во тој процес, или пак сеуште се придржуваме кон т.н.

когнитивно-академски програми во кои се истакнува содржината која треба да се обработи во одреден временски период, која децата треба да ја усвојат, програми засновани на бихевиористичкото сфаќање на човекот, програми кај кои иницијативата за сите активности кои се реализираат е во рацете на воспитувачот, додека од детето се очекува послушност и прилагодување...

Навистина, многу тешко оди процесот на одвикнување од многу навики, потребен е подолг период за нивна промена, но сепак како предизвик на промена на овој аспект е да се делува на промената на „metania“, мислата кај лицата од образовната фела за предностите кои ги имаат хуманистичко развојните програми, кои го имаат во предвид секое дете како различно, дете со конкретни потреби, можности, емоции, желби, идеи, кое има своја визија за светот, кое треба понатаму да се гради во соработка со возрасните и врсниците, во поттикнувачка средина полна со љубов, разбирање и прифаќање.

Конципирањето на добра програма за работа подразбира да се земаат во предвид три клучни фактори: детето - со сите негови особености и специфики; социјалната и материјална средина во која треба да се одвива воспитно-образовниот процес и системот на цели и задачи, како и крајните исходи.

Постоењето на стандарди за рано учење и развој во кои се презентирани очекувањата кои треба да ги достигнат децата од предучилишна возраст во разни домени на развој (моторен развој, социоемоционален развој, когнитивен развој итн.), кои пак се меѓусебно поврзани, многу ја олеснува работата на воспитувачите во реализацијата на хуманистичко- развојните програми.

Вклученост на родителите

Во Нацрт програмата за развој на предучилишното воспитание и образование се истакнува дека вклученоста на родителите, нивното анимирање е еден од факторите кои придонесуваат за нејзина успешна реализација. Анализата на постојната состојба покажува дека за разлика од поранешните години кога не постоеше вклученост на родителите во работата на предучилишната установа, но постоеше соработка и комуникација на релација родител/воспитувач само во конкретни ситуации, присуство на родителски состанок, носење и земање на детето, покажува дека се забележуваат одредени напредувања во истата. Имено, родителите се поприсутни во градинката, партиципираат во соодветните управни тела, учествуваат на работилници заедно со децата и воспитувачите во согласност со нивните можности, во насока на подигање на нивната педагошката култура. Но, и покрај вака констатираната состојба останува

предизвикот за изнаоѓање на најразлични форми кои ќе овозможат се поголема вклученост на родителот во предучилишната установа, а кои ќе придонесат за поуспешен развој на нивното дете.

Средина за учење и развој

Имајќи го во вид фактот дека когнитивниот, интелектуалниот, социјалниот и емотивниот развој на децата е во директна зависност од средината за учење, секој менаџер, соработник, воспитувач, треба да се грижи за креирање на богата и стимулативна средина, средина богата со разновидни средства и материјали усогласени со возрастните особености на децата и во согласност со мерките за претпазливост, која ќе го стимулира и поддржува детското учење, детскиот развој.

Анализираните состојби говорат во прилог на фактот дека навистина нашите детски установи се богати со разновидни материјали и средства кои го поттикнуваат детското учење.

Особено значајна е улогата на воспитувачот кој и го воспоставува првиот контакт со детето и го вклучува во конкретната средина, оној кој треба да влее доверба и меѓусебна почит помеѓу него и детето, и доверба и почит помеѓу децата, оној кој ги поттикнува децата на меѓусебно зближување без оглед на вера, пол, национална припадност, оној кој го поттикнува детето да учи, слободно да се изразува, дискутира, поставува прашања.

Предизвикот кој е поврзан со овој параметар е да се насочиме кон доедукација на наставниот кадар во насока на што поуспешно креирање на стимулативна, креативна средина за учење и развој.

Позицијата и улогата на воспитувачот

Професионалните улоги на воспитувачот се бројни. Тој е личноста која го води воспитно образовниот процес, педагошкиот водач, личноста која пренесува информации, координаторот на педагошката комуникација, модел за интелектуалното однесување на децата, извор на мотивација за работа, модел за професионална идентификација, проценувач на стекнатите знаења, умеења, навика, вештини на децата и нивното однесување, партнер на родителите, соработниците, децата, локалната заедница, администратор, помагач во создавање на навика кај децата, непресушен извор на знаења, регулатор на социјалното однесување на детето во детската градинка, дијагностичар и стимулатор на личните, социјалните, когнитивните, емоционалните способности, ...

Воспитувачот мора да биде во постојана интеракција со својата околина, да ги проверува ефектите од својата работа и да реализира мали акциони, микро, социометриски истражувања, кои ќе му послужат како основа за воведување на промени и прилагодување на специфичните услови и потреби на децата и семејството. На воспитувачот му е неопходна и повратната информација и постојаната професионална размена и дијалог, а не надворешната контрола и оценување, кое често може да е втемелено на одредени субјективни ставови.

Реализацијата на овие улоги од воспитувачот бара:

1. да поседува високи човечки квалитети: висок степен на iq и eq (класична и емоционална интелигенција), општествени способности, емпатија, самоконтрола, моќ на расудување, вербални способности, способност за интерперсонално влијание врз однесувањето, ставовите, мислењето, поведенијата на децата;

2. педагошки квалитети: да биде педагошки водач, да го овозможи процесот на учење, да обезбеди квалитетно учење и поучување, да биде советник, да дава пример, да не е пристрасен, да биде праведен, постојан;

3. стручни квалитети: да биде експерт од својата област, да има предизвик во поучување и учење, да има висок степен на вербална, писмена, информатичка писменост; демонстрација на стратегии, модели на учење и поучување, да посветува внимание на својот професионален развој, способност за оптимално искористување на емоционалните и духовните ресурси во занималната; насоченост на перманентно - стручно усовршување; мотивираност за тимска работа; способност за кооперативно-партиципативни односи; следење на динамиката на процесот на учење; како и висок степен на досигната професионална етика;

Наведеново, нè упати да го поставиме прашањето: Дали иницијалното образование на воспитувачот може да им ги обезбеди ним сите потребни компетенции за да се справат со препреките, со сите предизвици на оваа професија?

Иницијалното образование кое воспитувачот го стекнува на наставничките факултети не може да биде доволно за да може воспитувачот да се справи со сите овие улоги и со сите предизвици со кои се соочува во практиката.

Сето тоа ја наложува потребата од постојано стручно усовршување, постојана доедукација на воспитувачкиот кадар, потреба од нивен професионален развој.

Паралелно со овие прашања се и прашањата поврзани со стандардите за воспитувачи - научно втемелен, опис на посакувани компетенции и однесувања кои водат кон висококвалитетна пракса. Стандардите би претставувале водич на

воспитувачите во нивниот професионален развој, основа за дијалог, рефлексивност и поставување на развојни цели или рамка за следење, евалмирање и унапредување на квалитетот на воспитанието и образованието и поставување на долгорочни цели на професионалниот развој. т.е. постојано трагање по одговори на следните прашања: Како да ја унапредам сопствената работа, Што можам да направам сам? Каква помош ми е потребна и од кој? Токму оттаму и треба да се работи на подготовка на вакви стандарди наменети за професијата воспитувач.

Професионален развој на воспитувачот

Подразбира процес кој се однесува на континуиран развој на знаења, вештини и способности, процес кој придонесува за подобрување на квалитетот на праксата, кој води кон јакнење на мотивацијата и развивање на системот на вреднување и самовреднување. Како се остварува професионалниот развој на воспитувачкиот кадар кај нас?

Анализата на постојната состојба покажува дека најчесто професионалниот развој подразбира еднократни, но не чести, едукации на воспитувачкиот кадар од страна на стручни лица или пак организирани од страна на Невладини организации кои соработуваат со градинката и кои најчесто се посетени од поединци кои ретко вршат дисеминација, трансмитирање на своите колеги? Но, дали еднократните обуки организирани, се единствената форма за професионален развој? На што треба да се заснова професионалниот развој на воспитувачот?

Професионалниот развој на воспитувачот треба да се заснова на концептот на конструкција на знаењето и уверување дека знаењето не може да се пренесе, но дека оној кој учи мора да го конструира тоа знаење низ сопствената активност. Во процесот на професионален развој воспитувачот мора да стане партнер и да гради сопствено размислување на база на наученото, да биде оспособен како практичар да размислува и ја менува сопствената пракса.

Креирањето на модели на професионален развој на воспитувачите е под силно влијание на контекстот во кој се одвива истиот, како и на севкупната образовна политика која ги одредува насоките и ги дефинира целите и принципите на предучилишното воспитание и образование, донесува законски и подзаконски акти и ја дефинира улогата на воспитувачот внатре во тој систем. И навистина во Нацрт програмата за пред воспитување посебно место зазема и професионалниот развој на воспитувачкиот кадар. Континуираниот професионален развој не подразбира само создавање на услови и прилики за учење, тој подразбира оспособување на

воспитувачите за саморефлексија, способност за анализа на сопствената пракса и поставување на цели за развој. Постојат најразновидни модели на професионален развој, но ниту за еден не може да кажеме е овој е најдобар и само тој ќе го применуваме. Токму оттаму е неопходно, градинките и вработените навистина да направат детекција на своите професионални потреби, и врз основа на анализа на постојната практика да изберат модел кој ќе биде ефикасен во тој контекст, а темите и содржините да се утврдат во согласност со анализа на состојбата и проценката на потребите. Можни се најразновидни форми на организација на истиот како: тематски сесии, стручни трибини, дискусии, тркалезни маси, реализација на интерактивни работилници,

Професионалниот развој исто така подразбира сложен динамички модел на соработка на најразлични институции (факултети, истражувачки институции, владини независни експерти во образованието на воспитувачите, кои треба да заеднички, конзистентно да дејствуваат во правец на постигнување на квалитет во едукацијата на воспитувачите.

Секој воспитувач во сите фази од својата кариера има потреба но и обврска континуирано да учи и да се усовршува. Преземањето на активна улога за сопствениот професионален развој подразбира цел систем на поддршка, измени во законската, подзаконска регулатива, начини на додипломско образование на воспитувачите, измени во системот на следење, оценување и напредување во струката, развивање на професионални капацитети на ментори и изградба на заедница која учи.

Наместо заклучок:

“Ние можеме да ги менуваме училишните форми, часовите и наставните планови, можеме да изградиме модерни училишта, можеме да формираме мали одделенија и училишна опрема според последниот збор на техниката;можеме да организираме советувалишта и да воведеме нови наставни средства. Ако не се свртиме кон луѓето, учителите, учениците, родителите, тие сами да се менуваат, да се насочуваат за трајна осмислена ориентација, сите овие организирани настојувања се залудни”.

Сингер

Литература:

1. ENTEP (2010) The first ten years after Bologna Michael Schratz, *What is a “European teacher”?* A Discussion Paper, European Network on Teacher Education Policies (ENTEPEP)

2. Fullan M. (1993) *Change Forces: Probing the Depths of Educational Reform*, New York: Falmer
3. Каменов, Е., Спасојевић, П. (2008) *Предшколска педагогија*, Бијелина: Педагошки факултет
4. Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015, Нацрт- програма за развој на предучилишното воспитание и образование, (2005): Скопје
5. Miljak, A. (1996) *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja*, Zagreb: Persona Velika Gorica
6. Сузић, Н. (2000) *Двадесет осам компетенција за XXI вијек*, Бања Лука: Републички педагошки завод
7. Slunjski, E. (2006) *Stvaranje predškolskog kurikulumu u vrtiću – organizaciji koja uči*, *Mali profesor*, Zagreb: Visoka učiteljska škola u Čakovcu
8. Vizek-Vidović V. (ur.) (2005) *Cjeloživotno obrazovanje učitelja, nastavnika: višestruke perspektive*, Zagreb: Institut za društvena istraživanja.